ЕКСПЕРТНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ДОКУМЕНТАЛЬНОЇ ОБҐРУНТОВАНОСТІ РОЗРАХУНКІВ ВТРАЧЕНОЇ ВИГОДИ[1]

Слюсаренко В. Є.

DOI: 10.53672/ej.4.2023.04[1] Check for updates

Анотація. Втрачена вигода дедалі частіше стає предметом спорів, які вирішують органи досудового розслідування та суди, однак єдиної методики її дослідження для експертів-економістів немає. Слюсаренко В. Є. систематизує поняття судової економічної експертизи з визначення збитків на основі Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень (наказ Мін'юсту від 08.10.1998 № 53/5) і обстоює потребу розмежовувати юридичну та економічну природу втраченої вигоди. Проаналізовано ст. 224 і 225 Господарського кодексу України та ч. 2 ст. 22 Цивільного кодексу України щодо складу збитків (реальні збитки, упущена вигода, матеріальна компенсація моральної шкоди), положення Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, Закону України «Про судову експертизу» та Положення про експертно-кваліфікаційні комісії та атестацію судових експертів. У юридичному розумінні збитки авторка трактує як негативні майнові наслідки неправомірних дій іншої особи, в економічному як перевищення витрат над доходами в одному часовому періоді. З посиланням на ст. 242 КПК України та Інструкцію про призначення та проведення судових експертиз показано, що питання протиправності поведінки, кола винних осіб і ступеня їхньої вини, правової оцінки дій і документів, економічної доцільності операцій лежать поза компетенцією експерта-економіста. Окреслено предмет експертизи (документальна обґрунтованість економічної складової розрахунку збитків, виконаного контролюючим чи уповноваженим органом), її об'єкти (первинні документи, облікові регістри, фінансова звітність, вихідні дані розрахунку), джерела інформації (акти ревізій і перевірок) та методи, які експерт обирає за методикою з реєстраційним кодом 11.0.08: переважно документальну перевірку в поєднанні із зіставленням і моделюванням. Головний висновок полягає в тому, що експерт-економіст не проводить ревізійних дій і не обчислює збитки самостійно, а встановлює, чи підтверджено документами розмір збитків, раніше визначений органом контролю, фахівцем економічної галузі або сторонами спору. Тому матеріали, надані експертові, мають містити такі розрахунки й документи, на яких вони ґрунтуються. Стаття корисна судовим експертам-економістам, слідчим, суддям і адвокатам, які формулюють питання для економічної експертизи у спорах про відшкодування збитків.

Ключові слова: судово-економічна експертиза, втрачена вигода, упущена вигода, збитки, документальна обґрунтованість розрахунку, експерт-економіст, компетенція експерта, акт ревізії, первинні документи, висновок експерта, Господарський кодекс України.

Expert Examination of the Documentary Validity of Lost Profit Calculations

Sliusarenko V. Ye.

Abstract. Disputes over lost profit increasingly reach investigators and courts, yet Ukrainian forensic economists have no single methodology for examining it. Sliusarenko V. Ye. clarifies the basic concepts of forensic economic examination of losses on the basis of the Scientific and Methodological Recommendations on the Preparation and Appointment of Forensic Examinations approved by Order

No. 53/5 of the Ministry of Justice of Ukraine, and argues that the legal and the economic nature of lost profit must be kept apart. The paper analyses the Commercial Code and the Civil Code of Ukraine on the composition of losses (actual damage, lost profit, monetary compensation for moral damage), accounting legislation and national accounting standards, the Law of Ukraine On Forensic Examination and the rules on expert qualification. In legal terms, losses are adverse property consequences of another person's unlawful conduct; in economic terms, they are an excess of expenses over income within one period. Questions of unlawfulness, guilt, legal assessment of documents and economic expediency of transactions fall outside the forensic economist's competence. The author defines the subject of the examination as the documentary validity of the economic component of a loss calculation made by a supervisory or authorised body, identifies its objects (primary documents, accounting registers, financial statements), its information sources (audit and inspection reports) and its methods under registered methodology 11.0.08, chiefly documentary verification combined with comparison and modelling. The key conclusion is that the expert does not calculate losses independently but verifies whether a previously calculated amount is supported by documents, so the materials submitted must contain that calculation and its underlying records.

Keywords: forensic economic examination, lost profit, losses, documentary verification, forensic economist, expert competence, audit report, primary accounting documents, expert opinion, Commercial Code of Ukraine.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 06.09.2021; у номері — 31.08.2023; DOI:* ***10.53672/ej.4.2023.04***[1].

Повний текст

Текст статті.

Виклики, які готує економіка, яка перманентно змінюється та потребує всебічної, поглибленої думки незалежних високо кваліфікованих фахівців, щодо питання втраченої вигоди (збитків), що виникають в суперечностях сторін та вирішуються в органах досудового слідства чи суду. Судові експерти, беззаперечно є такими фахівцями. Вони професійно та неупереджено можуть, мають право та обов'язок висловлювати фахову думку за для прийняття рішення у спорах, що є наслідком високої турбулентності у змінах нормативно правового регулювання господарської діяльності суб'єктів господарювання.

Особливостями виведення судовими експертами причино наслідкових зв'язків згідно документації (первинної, вторинної, обліково-фінансової та податкової), яка формується на підставі нормативно правового регулювання та норм звичаєвого права є інструментом у вирішенні суперечностей, оскільки досліджувана судовими експертами документація господарюючих суб'єктів, що мають суперечки, підтверджує явище досліджуване та дає змогу суб'єктам спору вирішити його конструктивно і у законний спосіб.

Адже згідно Закону про судову експертизу експертами досліджується явища і процеси, що виникли в результаті господарської діяльності господарюючих суб'єктів застосовуючи спеціальні знання у відповідній галузі науки, об'єктів, з метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового або до судового розгляду.

Таким чином явище, що все частіше виникає, в наслідок швидкої зміни законодавства та досліджується судовими експертами, предметом спору в якого є втрачена вигода,

яка потребує науково-практичної думки та її систематизації для практичного застосування судовими експертами, господарюючими суб'єктами та органами досудового слідства чи суду.

Однак єдиної методики у дослідженні експертами економістами втраченої вигоди не має.

Тому виникає необхідність систематизації та – узагальнення теоретичного та практичного досвіду в дослідженнях втраченої вигоди, що має як юридичну та і економічну природу, які необхідно розділяти.

Теоретичне підґрунтя базується на визначенні категорії втрачена вигода яке не визначено в нормативно правових актах.

Так Господарський кодекс України визначає правила відшкодування збитків, використовуючи при цьому дещо інші терміни. За правилами ст. 225 ГК упущена вигода називається "втраченою вигодою" яка корелюється, в розмінні поставленого перед експертом економістом завдання, із нанесеннями одній із сторін спору збитками.

У контексті вирішуваного експертом економістом завдання втраченої вигоди (нанесених збитків) ГКУ під збитками розуміються «витрати, зроблені управненою стороною, втрата або пошкодження її майна, а також не одержані нею доходи, які управнена сторона одержала б у разі належного виконання зобов'язання або додержання правил здійснення господарської діяльності другою стороною» [2, ч. 2 ст. 224]. Тож не дивлячись на термінологічну відмінність, поняття реальних (прямих) збитків і упущеної вигоди близькі як у цивільному, так і господарському законодавстві. Разом із тим ст. 225 ГКУ [2, ч. 1 ст. 225] до складу збитків, що підлягають відшкодуванню особою, яка допустила господарське правопорушення, включено «неодержаний прибуток (втрачена вигода), на який сторона, яка зазнала збитків, мала право розраховувати у разі належного виконання зобов'язання другою стороною». Крім того, до складу збитків віднесено: – вартість втраченого, пошкодженого або знищеного майна, визначена відповідно до вимог законодавства; – додаткові витрати (штрафні санкції, сплачені іншим суб'єктам, вартість додаткових робіт, додатково витрачених матеріалів тощо), понесені стороною, яка зазнала збитків унаслідок порушення зобов'язання другою стороною; – матеріальна компенсація моральної шкоди у випадках, передбачених законом.

Із зазначеного вище виходить, що збитки є грошовим вираженням майнової та моральної шкоди, яка, у свою чергу, складається з трьох частин (видів).

- реальні (прямі) збитки
- упущена вигода
- матеріальна компенсація моральної шкоди

Поняття збитків законодавчо визначено також нормами Цивільного кодексу України а саме ч. 2 ст. 22, «збитками є:

1) втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі, а також витрати, які особа зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права (реальні збитки);

2) доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушене (упущена вигода)». Якщо виходити з прямого змісту цієї норми, збитки – це грошова вартість втраченого майна та додаткових витрат на його відновлення, що являють собою реальні (прямі) збитки, а також неодержаний дохід, що є упущеною вигодою. [3].

Отже юридичному розумінні збитки — це негативні для потерпілої особи наслідки в майновій сфері, які є результатом неправомірних дій іншої особи.

В економічному розумінні збитки — це зменшення вартості майна юридичної чи фізичної особи в результаті перевищення витрат цієї особи над отриманими нею доходами в одному часовому періоді. Ознаками наявності матеріальної шкоди (збитків) у юридичному розумінні є:

1. наявність безповоротної втрати активів чи наявність недоотриманих належних доходів;
2. наявність факту порушення законодавства посадовими особами суб'єкта господарської діяльності; наявність причинно-наслідкового зв'язку між фактом порушення законодавства, втратою активів та діями (або бездіяльністю) посадових осіб. Сутність збитків як економічного явища полягає в тому, що суб'єкт господарювання зазнає додаткових майнових втрат та (або) не отримує доходи порівняно з витратами і доходами, що здійснюються та отримуються при оптимальному розвитку господарської операції. При цьому можуть бути збитки у формі додаткових витрат та у формі неодержаних доходів. [3].

В чинному законодавстві має місце уточнення виду збитків, які підлягають відшкодуванню, в окремих випадках (виконавця за порушення договору, зберігача, страховика) – лише реальних збитків [6, ст. 900, ст. 951, ст. 988], а у випадку, коли йдеться про управителя – упущеної вигоди [6, ст. 1043]. Разом із тим у ЦКУ відсутня деталізація відповідальності щодо виду економічних збитків у разі порушення взятих зобов'язань [6, ст. 231, ст. 850, ст. 879]. Таке уточнення є важливим, оскільки упущена вигода відрізняється від реальних збитків тим, що останні характеризуються зменшенням наявного майна потерпілого (проведені витрати, знищення і пошкодження майна), а упущена вигода – тим, що наявне майно могло б збільшитися, якби не правопорушення.

Економічна природа явища полягає в документальному підтверджені втраченої вигоди (збитків).

Досліджуючи економічну природу втраченої вигоди необхідно враховувати, що відповідно до п. 1 ст. 242 Кримінального процесуального кодексу України та п. 2.3 Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, Методики вирішення судово-економічною експертизою питань щодо спричинення матеріальних збитків та питання щодо встановлення збитків у їх юридичному розумінні не може виходити за встановлені законом межі використання спеціальних знань судовим експертом-економістом а саме : питання щодо протиправності поведінки за його юридичним характером, не може вирішуватися у ході судово-економічної експертизи.

Вирішення такого питання є виключною компетенцією слідчого або суду (до судового розслідування чи судового спору) .

При призначенні судових експертиз з питань визначення збитків, ураховуючи межі компетенції експерта-економіста, перед ним не мають ставитись питання, які потребують:

1. Оцінки наданих для дослідження актів (довідок) ревізій стосовно правомірності їх складання органами ДАС, ДФС або залученими у якості ревізорів слідством або судом спеціалістами відповідної галузі знань;
2. Аналізу всіх результатів господарської діяльності, економічної обґрунтованості проведених господарських операцій, порядку організації фінансування, використання оборотних коштів, оцінки діяльності фінансових органів і банків;
3. Визначення економічної доцільності проведення господарських операцій;
4. Установлення кола винних осіб і ступеня їх вини;
5. Надання правової оцінки діям посадових осіб і документам.

З вище наведеного випливає, що норми права регулюють виникнення такого явища для розгляду його органами досудового слідства чи суду. Наслідком якого може стати постановка перед експертом завдання щодо факту наявності збитків та оцінки їх розміру. Тому, як було зазначено вище, експертам економістам слід розмежовувати юридичні та економічні аспекти виникнення явища втрачена вигода (збитки).

Оскільки економічна сутність збитків означає, що для потерпілої сторони настають негативні наслідки у вигляді додаткових матеріальних втрат або неодержання прибутку (доходів), який мав би бути отриманий за певних обставин. З юридичної ж точки зору збитки – це негативні для потерпілої сторони наслідки в грошовому еквіваленті, які є результатом неправомірних дій чи бездіяльності іншої сторони. Спільним є те що і юридичну і економічну природу необхідно обрахувати.

При цьому слід зважати, що дослідження економічних збитків здійснюється з урахуванням вимог утворення документів, а саме Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», у положеннях якого збиток визначено як «перевищення суми витрат над сумою доходу, для отримання якого були здійснені ці витрати» [10, п. 3 розділу 1]. Разом із тим відповідно до НП(С)БО 15 «Дохід», «доходи – це збільшення економічних вигод у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу за звітний період», а «прибуток – сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати» [11, п. 5]. Це узгоджується зі ст. 1 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», у якій зазначено, що «економічна вигода» – це потенційна можливість отримання підприємством грошових коштів від використання активів [11].

Також за визначенням п. 3 Національного Положення (Стандарту) бухгалтерського обліку та «Загальні вимоги до фінансової звітності», де зазначено, що:

- «доходи — збільшення економічних вигод у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків власників); витрати — зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками);

• збиток — перевищення суми витрат над сумою доходу, для отримання якого були здійснені ці витрати».

Це узгоджується зі ст. 1 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», у якій зазначено, що «господарська операція» — це дія або подія, яка викликає зміни в структурі активів та зобов'язань, власному капіталі підприємства, а «економічна вигода» — це потенційна можливість отримання підприємством грошових коштів від використання активів. Складовими судової економічної експертизи як процесуальної дії є: суб'єкт експертизи; предмет та завдання експертизи; об'єкт експертизи.

Та складність експертного дослідження полягає в тому, що жоден з цих нормативних актів, не визначає, який саме документ лягає в основу відображення в обліку доходів, витрат чи збитків. Більше того деякі первинні документи, господарюючими суб'єктами, формуються на підставі звичаєвого права та регулюються внутрішніми нормами [5]

Отже не надає експерту прямих спеціальних норм розуміння якими саме первинними документами мали б формуватись доходи витрати чи збитки у того чи іншого господарюючого суб'єкта.

Тому аналізуючи правову та економічну складову досліджуваного явища та формуючи власну думку експерт має спиратись на документальне підтвердження яке регулюється ст. 9 та ст.5 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Положення 88 «Про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку» та норм Податкового Кодексу.

Адже, під час проведення судово-економічної експертизи щодо документального підтвердження розміру матеріальної шкоди (збитків) експертом досліджуються не завжди дані, викладені; в акті перевірки, який містить розрахунок матеріальної шкоди (збитків), виконаний на підставі даних первинних документів, договірної документації та даних облікових бухгалтерських регістрів які мають корелюватись між собою і підлягають дослідженню експертами економістами. [5].

Також необхідно зазначити, що судові експерти є суб'єктами - які при здійснені ними судово-експертної діяльності керуються норма визначеними у ст. 7 Закону України «Про судову експертизу» та нормами «Положення про експертно-кваліфікаційні комісії та атестацію судових експертів» відповідно до яких судові економічні експертизи проводяться за такими експертними спеціальностями:

1. дослідження документів бухгалтерського, податкового обліку і звітності;
2. дослідження документів про економічну діяльність підприємств і організацій;
3. дослідження документів фінансово-кредитних операцій.

Враховуючи вище зазначене та виходячи з основних завдань судової економічної експертизи, в процесі дослідження експертом-економістом встановлюється відповідність (невідповідність) вимогам чинного законодавства та документального підтвердження (не підтвердження) відображених суб'єктами господарювання, фізичними особами чи фінансовими установами в податковому та бухгалтерському обліках операцій, проведених у зв'язку із здійсненням фінансово-господарської діяльності.

Таким чином дослідження в межах економічної експертизи ґрунтується на вивченні господарської діяльності підприємства, процесів формування фінансових показників за проведеними операціями та правильності відображення їх в обліку.

А орієнтовний перелік питань, що можуть бути поставлені на вирішення судових економічних експертиз, наведено в розділі ІІІ «Економічна експертиза» Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки, призначення судових експертиз та експертних досліджень.

Крім того, згідно з вказаним розділом рекомендацій, до завдань економічної експертизи не належать:

- проведення ревізійних дій (визначення експертами економістами будь-яких економічних показників без попереднього проведення документальних перевірок фінансово-господарської діяльності суб'єктом контролю);
- вирішення питань щодо документальної обґрунтованості збитків показниками фінансової звітності підприємства/організації за певний період (визнання поточної дебіторської заборгованості безнадійною);
- вирішення питань щодо дотримання комітетами з конкурсних торгів вимог законодавства, що регламентує проведення закупівлі товарів (робіт, послуг) за державні кошти;
- вирішення питань щодо встановлення у діях посадових осіб юридичної особи порушень вимог законодавчих і нормативних актів при укладанні господарських договорів, а також юридична оцінка укладених договорів і складених на їх виконання документів;
- вирішення інших правових питань, в тому числі: встановлення збитку (матеріального збитку, шкоди у юридичному її розумінні); ступеня вини та відповідальності посадових та інших осіб, а також юридична кваліфікація їх дій (бездіяльності);
- надання оцінки законності проведення процедур, регламентованих нормативно-правовими актами;
- проведення розрахунків, які не вимагають спеціальних знань експерта у галузі економіки та бухгалтерського обліку;
- відновлення бухгалтерського та податкового обліку, проведення обстежень, інвентаризацій, контрольних обмірів, перевірок суб'єктів підприємницької діяльності;
- встановлення обґрунтованості, правильності складання і реальності виконання бізнес-планів суб'єктів підприємницької діяльності;
- встановлення за бухгалтерськими документами окремих фактів, обставин, які для їх виявлення і визначення не вимагають спеціальних знань у галузі бухгалтерського обліку та економіки; систематизація та впорядкування бухгалтерських і фінансових документів, вилучених у ході слідчих дій;
- з'ясування інших обставин і фактів, не передбачених нормативними правовими актами, що регулюють порядок призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень.

А об'єктами дослідження у судових економічних експертизах є:

- бухгалтерські документи, митні декларації, інвентаризаційні описи, відомості нарахування заробітної плати тощо);
- облікові реєстри (касові книги, картки складського обліку, реєстри податкових накладних, відомості аналітичного обліку, журнали-ордери, головні книги);
- бухгалтерська, фінансова та податкова звітність (звіти матеріально відповідальних осіб, касові звіти, звіти про використання коштів, наданих під звіт, баланси та фінансова звітність, податкові декларації та звіти). Як об'єкти (довідки, висновки спеціалістів), досліджуються в якості джерел інформації акти ревізії документальних перевірок діяльності підприємств. Крім того, під час дослідження можуть використовуватися й інші джерела інформації:
- протоколи допитів, показання звинувачених (обвинувачених) і свідків;
- висновки експертів інших спеціальностей.

Тому матеріали, що надаються експерту економісту на дослідження мають містити документи які мають причинно наслідковий характер повноти інформації для відповіді на поставлене питання, та попередні розрахунки фахівців економічної галузі знань які носять системний характер, (Акти (довідки, висновки спеціалістів та аудиторів) документальної ревізії, перевірки чи будь які інші документи)), в яких обґрунтовано на підставі аналізу первинних документів і виведено збитки. Такі документи при проведенні економічних експертиз відіграють подвійну роль:

- по-перше, при проведенні експертизи експерт перевіряє обґрунтованість зазначених в них висновків;
- по-друге, вони є джерелом отримання необхідних для експерта даних, які він використовує під час складання висновку. Фактичні дані, встановлення яких не потребує застосування спеціальних знань у галузі бухгалтерського та податкового обліку, підлягають аналізу слідчим (судом).

Дослідження експертом-економістом інших матеріалів справи, що не належать до документів бухгалтерського та податкового обліку, обмежене його спеціальними знаннями і не є предметом експертизи. Експерт враховує їх лише у випадках, коли вони прийняті слідчим або судом як докази, у разі, якщо питання, поставлені на вирішення, передбачають умови щодо застосування відомостей, які містяться в них, як вихідні дані. Право експерта досліджувати та використовувати такі матеріали провадження не означає, що він може входити в оцінку самих джерел чи засобів доведення.

Оскільки експерт не вправі оцінювати докази, організацію проведення дій, зазначених у поданих на дослідження справах, та компетентність осіб, що її проводять або проводили, правдивість чи хибність показань свідків, звинувачуваних, потерпілих, правильність висновків інших експертів, актів ревізії чи довідок, складених залученими слідством фахівцями тощо, так як відповіді на такі питання виходять за межі компетенції експерта-економіста.

Отже основні поняття судової економічної експертизи з визначення збитків складаються з наступних елементів:

1. Предмет експертизи — встановлення документальної обґрунтованості економічної складової розрахунку збитків, проведеного відповідним контролюючим (уповноваженим) органом ;
2. Об'єкт експертизи — документи бухгалтерського обліку (первинні, регістри бухгалтерського обліку, фінансова звітність) та вихідні, на підставі яких здійснено розрахунок збитків в акті ревізії (перевірки) або відповідним контролюючим (уповноваженим) органом;
3. Джерело інформації — акти ревізій (перевірок) відповідних контролюючих (уповноважених) органів або залучених у законодавчому порядку фахівців-спеціалістів;
4. Метод дослідження — обирається експертом відповідно до методики за реєстраційним кодом 11.0.08 «Методи, способи та прийоми, які використовуються при проведенні судово-економічних експертиз».

Виходячи з вище зазначеного, експерт-економіст, при здійснені дослідження, керується методами документальної перевірки які здебільшого застосовується в комплексі з методом співставлення та методами моделювання.

Відповідно до Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, затверджених наказом Міністерства юстиції №53/5, проведення ревізійних дій (визначення експертами-економістами будь-яких економічних показників без попереднього проведення документальних перевірок фінансово-господарської діяльності суб'єктом контролю) не належить до завдань економічної експертизи. Таким чином, не входить до компетенції експертів економістів встановлення збитків і вони в рамках своєї експертної діяльності не мають права здійснювати розрахунки. Однак мають право встановити, чи документально підтверджується розмір збитків, раніше встановлених органом що здійснював перевірку або розраховані фахівцем в економічній галузі знань .

Виходячи з вище наведеного втрачена вигода, як предмет дослідження виникає в результаті розрахунку, для підтвердження якого експерту необхідно мати документи які враховувались при його проведенні.

Тому в матеріалах які надаються експерту на дослідження мають міститись розрахунки, органу що здійснював перевірку, або розрахунків фахівців-спеціаластів, або самих суб'єктів спору.

Список використаної літератури:

1. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 № 4038-XII (із змінами та допов.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4038-12

2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 №436 IV (із змінами та допов.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436–15

3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 №435 IV (із змінами та допов.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу //zakon.rada.gov.ua/laws/show/435–15

4. Кримінально-процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012. №4651 VI. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2013. №9–10, №11–12, №13. Ст. 88. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651–17 (дата звернення: 20.04.2020).

5. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV (із змінами та допов.) [Електроннийресурс].- Режим доступу:http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14

6. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: наказ Міністерства юстиції України від 08.10.1998 № 53/5 (із змінами та допов.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98

7. Національне Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73 (із змінами та допов.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https: //zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336–13

8. Про експертно-кваліфікаційні комісії та атестацію судових експертів: Положення: Наказ Міністерства юстиції України від 03.03.2015 № 301/5. (із змінами та допов.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https: //zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0249–15

9. Про затвердження Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку: Положення: Наказ Міністерства фінансів України від 24.05.1995 № 88 (із змінами та допов.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95#Text

10. А. В. Хомутенко, В.П. Хомутенко, Д. В. Модигін (2020). Проблематика вирішення експертних завдань із визначення упущеної вигоди. Економічна теорія та право. № 2 (41). http://econtlaw.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/07/111-127.pdf, с. 111 – 127.

11. В. В. Буколова (2020), Проблемні аспекти вирішення питань що до докуметального підтвердження розиіру матеріальної шкоди (збитків). Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. Випуск 16 357-362.

12. В.А. Дерій, Д.І. Дема. (2017). Економічна експертиза діяльності підприємств. ЕКОНОМІКА І СУСПІЛЬСТВО Випуск # 11 / 2017. 508 - 513

13. О. В. Аніщенко, О. Л. Данильченко (2019), Збитки як предмет содової економічної експертизи у кримінальному провадженні. Судова економічна експертиза.

В статье приведены основные понятия судебной экономической экспертизы по определению ущерба в соответствии с Научно-методических рекомендаций по вопросам подготовки и назначения судебных экспертиз и экспертных исследований, утвержденных приказом Министерства юстиции №53 / 5-98р. Описанный процесс проведения экспертных исследований документальной обоснованности расчетов упущенной выгоды.

Ключевые слова: заключение эксперта, судебный эксперт, экономическая экспертиза, упущенная выгода.

У статті наведені основні поняття судової економічної експертизи з визначення збитків відповідно до Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення

судових експертиз та експертних досліджень, затверджених наказом Міністерства юстиції №53/5-98р. Описаний процес проведення експертних досліджень документальної обґрунтованості розрахунків втраченої вигоди.

Ключові слова: *висновок експерта, судовий експерт, економічна експертиза, упущена вигода.*

References

1. Sliusarenko V. Ye. Ekspertni doslidzhennia dokumentalnoi obgruntovanosti rozrakhunkiv vtrachenoi vyhody [Expert Examination of the Documentary Validity of Lost Profit Calculations]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2023. Vol. 8, No. 4 (46). DOI: https://doi.org/10.53672/ej.4.2023.04. URL: https://expertize-journal.org.ua/spetsialni-znannya/5655-slyusarenko-v-e-ekspertni-doslidzhennya-dokumentalnoji-obgruntovanosti-rozrakhunkiv-vtrachenoji-vigodi (onovlena versiia vid 08.11.2026). [in Ukrainian].